

MARIO
VARGAS
LJOSA

Povest o Majti

Prevela sa španskog
Aleksandra Mančić

■ Laguna ■

Naslov originala

Mario Vargas Llosa
HISTORIA DE MAYTA

Copyright © Mario Vargas Llosa, 1984
Translation copyright © 2011 za srpsko izdanje, LAGUNA

Romani Marija Vargasa Ljose
Knjiga br. 6

Od istog pisca:

Grad i psi

Zelena kuća

Razgovor u katedrali

Pantaleon i posetiteljke

Rat na kraju sveta

Povest o Majti

Pohvala pomajci

Jarčeva fešta

Avanture nevaljale devojčice

Keltov san

POVEST O MAJTI

I

Trčati izjutra po nasipu Baranko, kada noćna vlaga još prožima vazduh a pločnici su od nje klizavi i sjajni, veoma je dobar način da se započne dan. Nebo je sivo čak i leti, jer se sunce nad ovom četvrti nikad ne pojavljuje pre deset, a zbog magle su nejasni obrisi stvari, linije galebova, pelikana koji krstari nad krhkom ivicom strme obale. More je olovnosivo, tamnozeleno, puno isparenja, kao da se propinje, prekriveno mrljama pene i talasima koji se kreću ka obali, uvek na jednakom odstojanju. Ponekad se neki ribarski čamac ljulja na talasima; ponekad udar vetra razdvoji oblake, pa se u daljini pojave La Punta i blatnjava ostrva San Lorenzo i Fronton. Lep je to prizor, pod uslovom da se pogled usredsredi na prirodu i ptice. Ali ono što je čovek napravio ružno je. Ružne su te kuće, imitacije imitacija, koje guše zastrašujućom količinom rešetaka, zidova, sirena i reflektora. Televizijske antene prava su avetinjska šuma. Ružno je đubre koje se gomila iza rubova nasipa i rasipa se po padinama. Zbog čega su se u tom delu grada, u kraju s najlepšim pogledom, pojavila đubrišta? Zbog nemara. Zašto gazde ne zabrane posluži da im baca đubre maltene ispred nosa? Zato što znaju da bi

ga onda bacala komšijska posluga, ili vrtlari iz parka Baranko, pa čak i đubretari s kamionima, koje upravo vidim dok trčim, kako niz strminu prazne iz kanti đubre koje bi trebalo odvesti na gradsko smetlište. Zbog toga su se pomirili sa strvinarima, bubašvabama, pacovima i smradom đubrišta koje sam, trčeći izjutra, gledao kako se rađa, raste; stekao sam tačnu predstavu o psima lutalicama što čeprkaju po otpadu, između oblaka muva. Takođe sam se navikao da, ovih poslednjih godina, zajedno sa psima lutalicama vidam i decu lutalice, starce lutalice, žene lutalice, vidao sam ih kako uporno prevrću po đubretu u potrazi za nečim što bi se moglo pojesti, prodati ili odenuti. Prizor takve bede, koji se nekada mogao videti jedino u predgrađima, a onda i u centru, sada se uočava u celom gradu, uključujući i one delove – Miraflores, Baranko, San Isidro – koji su otmeni i povlašćeni. Ako čovek živi u Limi, mora se navići na bedu i prljavštinu, ili poludeti, ili se ubiti.

Međutim, siguran sam da se Majta nikada nije navikao. U Salezijanskoj školi, na izlasku, pre nego što bismo ušli u autobus koji nas je vozio u četvrt Magdalena, gde smo obojica živeli, trčao je da don Medardu, odrpanom starcu što se sa svojom raštimovanom violinom smeštao pred vrata Crkve Marije Pomoćnice, ostavi hleb i sir od užine koju su nam delili oci za vreme poslednjeg odmora. A ponedeljkom bi mu davao po jedan real, koji je sigurno štedeo od nedeljnog džeparca. Kada smo se pripremali za prvo pričešće, na jednoj propovedi je razljutio oca Luisa upitavši ga iznebuha: „Zbog čega ima siromašnih i bogatih, oče? Zar nismo svi deca Božja?“ Neprestano je govorio o siromasima, slepcima, nepokretnima, siročadi, o ludama koje se vuku ulicama, i poslednji put kad sam ga video, mnogo godina posle našeg zajedničkog školovanja kod salezijanaca, vratio se na staru temu, dok smo pili kafu na Trgu San Martin: „Jesi li primetio koliko je prosjaka u Limi? Hiljade i

hiljade.“ Još pre njegovog čuvenog štrajka glada, u razredu su mnogi od nas verovali da će postati pop. U to vreme briga za siromahe činila nam se kao nešto svojstveno pretendentima na tonzuru, a ne revolucionarima. Tada smo znali mnogo o veri, malo o politici i baš ništa o revoluciji. Majta je bio kovrdžav debeljko ravnih tabana, retkih zuba, a hodao je kao da mu stopala pokazuju deset do dva. Uvek je išao u kratkim pantalonama i džemperu sa zelenim čvorićima, zimogrožljivo umotan u šal koji nije skidao ni na časovima. Mnogo smo ga ismevali zbog brige o siromasima, zbog toga što pomaže prilikom mise, što se moli i krsti s tolikom predanošću, što tako loše igra fudbal, a pre svega zato što se zove Majta. „Slinavci jedni“, odgovarao je.

Ma kako skromna bila njegova porodica, nije bio najsiromašniji u školi. Mi, učenici iz Salezijanuma, mešali smo se sa decom iz državnih škola, jer naša nije bila od onih za belu dečicu, kao Santa Marija ili Inmakulada, nego su u nju išla deca iz siromašnih slojeva srednje klase, deca službenika, vojnika, poslovnih ljudi bez velikog uspeha, zanatlija, pa čak i kvalifikovanih radnika. Među nama je bilo više mešanaca nego belaca, više mulata, samboa, Kineza, nisea, sakalagvi,* i gomila Indijanaca. No, iako je mnogo đaka u Salezijanumu imalo bakarnu boju kože, istaknute jagodice, pljosnat nos i kovrdžavu kosu, jedini s indijanskim imenom koga se ja sećam bio je Majta. Pa ipak, u njemu nije teklo više indijanske krvi nego u bilo kome od nas, a njegova bledezelenkasta put, talasasta kosa i crte lica bile su kao u sasvim prosečnog Peruanca – kao u meleza. Živeo je u blizini parohije Magdalena, u izbledejoj tesnoj kućici bez vrta, koju sam veoma dobro upoznao jer sam mesec dana odlazio tamo svako popodne da bismo zajedno naglas čitali *Grofa Monte Krista*, roman koji su mi bili poklonili za rođendan i

* Na kraju knjige čitalac će naći *Nekoliko napomena o ličnostima i događajima iz novije peruanske istorije i stare peruanske kulture.* (Prim. prev.)

koji nas je obojicu oduševio. Njegova majka je radila kao bolničarka u Porodilištu i davala injekcije po kućama. Viđali smo je kroz prozorčić na autobusu, kada je Majti otvarala vrata. Bila je krupna, sedokosa žena, i svog sina ljubila je na brzinu, kao da nema vremena. Oca mu nikada nismo videli, pa sam bio uveren da nije ni postojao, ali Majta se kleo da je uvek na putu zbog posla, jer je inženjer (bila je to veoma poštovana profesija u ono vreme).

Prestao sam da trčim. Dvadeset minuta za odlazak i povratak između parka Salasar i moje kuće – vreme dostojno poštovanja. Osim toga, dok sam trčao, uspeo sam da zaboravim na trčanje i u sećanju sam oživljavao časove u Salezijanumu i Majtino lice mudrice, njegov klimav hod i glas kao u frule. Ovde je, vidim ga, čujem ga, i dalje ću ga gledati i slušati dok mi se disanje smiruje, dok prelistavam novine, doručkujem, tuširam se i sedam da radim.

Posle majčine smrti – bili smo negde u trećem razredu – Majta je prešao da živi kod tetke, koja mu je bila i kuma. Govorio je o njoj s nežnošću i pričao nam kako mu donosi poklone za Božić i imendan i kako ga ponekad vodi u bioskop. Mora da je uistinu bila veoma dobra jer se veza između njega i gospođe Hosefe održala i pošto se Majta osamostalio. Uprkos teškoćama koje mu je život donosio, godinama ju je i dalje redovno posećivao, i upravo se u njenoj kući susreo sa Valjehosom. Kako izgleda gospa Hosefa Arisuenjo sada, četvrt veka posle one proslave?, pitam se otkako sam razgovarao s njom telefonom i otkako sam je, savladavši njeno nepoverenje, ubedio da me primi. Pitam se i dok silazim iz autobusa koji me ostavlja na uglu Šetališta Republike i Avenije Angamos, na ulazu u Surkiljo. To je četvrt koju dobro poznajem. Dolazio sam ovamo kao mladić slobodnim danom uveče, da s prijateljima popijem pivo u *Trijumfu*, da donesem cipele i odelo na popravku, i da

gledam kaubojske filmove u neudobnim i smrdljivim bioskopima kao što su *Primavera*, *Leonsio Prado*, *Maksimil*. To je jedna od retkih četvrti u Limi koja se gotovo nije promenila. Još uvek je puna krojača, obučara, sirotinjskih kuća, štamparija u kojima slovoslagajući slažu ručno, gradskih garaža, mračnih krčmica, tesnih barova, skladišta, bednih radnjica, ulica sa grupama skitnica po uglovima i dečaćića koji pikaju loptu nasred puta, između automobila, kamiona i sladoledžijskih kolica. Mnogstvo ljudi na pločnicima, izbledele kućice na jedan ili dva sprata, masne bare, izgledneli psi – svi izgledaju kao da su oni negdašnji. Međutim, te ulice koje su nekad naseljavali samo lupeži i prostitutke, sada su i mesto gde se prodaju marihuana i koka. Ovde je trgovina drogom još življa nego u četvrtima Viktorija, Rimak, Porvenir, ili u predgrađima. Ti gadni ćoškovi, prljava sirotišta, patetične točionice pića – noću postaju „rupe“, mesta gde se prodaju i kupuju „štangle“ marihuane i kokaina, i u tim ćumezima se neprestano otkrivaju sklepane laboratorije za proizvodnju sirove paste. To nije postojalo u vreme kada je priređena zabava koja je promenila Majtin život. Tada je u Limi veoma malo ljudi znalo da puši marihuanu, a kokain je bio boemska stvar, za luksuzne noćne lokale, nešto što su koristile samo noćobdije da bi se otreznili, pa nastavili s bančenjem. Daleko je bilo vreme kada će droga postati najunosniji posao u zemlji i raširiti se po celom gradu. Sada se ništa od toga ne vidi dok koračam Ulicom Dante prema mestu gde se ova sastaje s Ulicom Gonsales Prado, kao što je to morao učiniti i Majta one večeri kako bi stigao do kuće svoje tetke-kume, ako je došao autobusom ili tramvajem, jer su 1958. tramvaji još kloparali onuda kuda sada svom brzinom tutnje automobili što stižu iz prolaza Sanhon. Bio je umoran, ošamućen, blago mu je zujalo u ušima i bezgranično je želeo da spusti noge u lavor s hladnom vodom. Nije znao bolji lek protiv umora tela

i duše: osećaj svežine i čistoće u stopalima, risovima i prstima na nogama rastresao je umor, malodušnost, neraspoloženje, podizao moral. Hodao je od svanuća, pokušavajući da proda neku *Radničku reč* na Trgu Union radnicima koji su izlazili iz autobusa i tramvaja i ulazili u fabrike na Aveniji Argentina, a zatim je dva puta išao od stana u Ulici Sepita do Trga Buenos Ajres u Koćarkasu, prvo je nosio matrice, a zatim jedan članak Danijela Gerena preveden iz nekog francuskog časopisa, o francuskom kolonijalizmu u Indokini. Satima je stajao u minijaturnoj štampariji u Koćarkasu, koja je uprkos svemu list i dalje štampala (s lažnim podacima o izdanju, i naplaćujući unapred), pomagao je slovoslagaču da rasporedi tekstove, ispravljao probne primerke, a zatim bi se odvezao samo jednim autobusom – umesto da koristi dva, koliko je trebalo – i otišao u Rimak, gde je, u nekoj sobici u Aveniji Fransiska Pisara, svake srede vodio učenički kružok studenata sa univerziteta San Markos i Inženjerije. Potom je, ne predahnuvši, sa stomakom koji se bunio jer je u njega za ceo taj dan ubacio samo jedan tanjir pirinča s povrćem u studentskoj menzi u Ulici Mokegva (gde je još imao pristupa zahvaljujući karti od pre Hrista, koju je u izvesnim vremenskim razmacima falsifikovao kako bi i dalje važila), otišao na sastanak Centralnog komiteta RRP(T)-a u garaži u Ulici Soritos, sastanak koji se protegao kroz duge, zadimljene i polemičke časove. Kome bi posle toliko poslova bilo do zabave? Na stranu to što je oduvek mrzeo slavlja. Koleni su mu drhtala a stopalima kao da je gazio po žeravici. Ali kako da ne ode? Nikada nije izostao, osim kad je bio na putu ili u zatvoru. I ubuduće, umoran ili ne, nogu kao prebijenih ili ne, nikada neće izostati, posetiće je makar nakratko, toliko koliko mu bude trebalo da tetki kaže kako je voli. Kuća je bila ispunjena bukom. Vrata su se smesta otvorila: Zdravo, kumče.

– Zdravo, kumo – reče Majta. – Srećan rođendan!

– Gospođa Hosefa Arisuenjo?

– Da. Uđite, uđite.

To je jedna dobro očuvana žena, pošto je verovatno prevalila sedamdesetu. Ali uopšte ne izgleda tako: koža joj nije izbrazdana borama i u njenoj kosi boje žita malo je sedih. Punačka je, ali lepo građena, širokih kukova, u ljubičastoj haljini privezanoi crvenim kaišem. Soba je prostrana, tamna, s različitim stolicama, velikim ogledalom, mašinom za šivenje, televizorom, stolom, Isusom, svetim Martinom iz Poresa, fotografijama na zidu i vazom s ružama od voska. Da li je ovde priređena proslava na kojoj je Majta upoznao Valjehosa?

– Baš ovde – potvrđuje gospođa Arisuenjo pogledajući unakolo. Pokazuje mi stolicu za ljuljanje pretrpanu novinama. – Kao da ih sad tamo gledam, sve pričaj pa pričaj.

Nije bilo puno sveta, ali je zato bilo mnogo dima, glasova, zveckanja čaša, i valcera *Idol* koji je treštao sa gramofona. Jedan par je igrao, a drugi su pratili ritam muzike pljeskajući ili pevšeći. Majta je kao i uvek osetio da je suvišan, da svakog trena može zasmetati. Nikada neće uspeti da se slobodno ponaša u društvu. Sto i stolice su bili pomereni u uglove da bi bilo mesta za igranje, a neko je i gitaru imao u rukama. Bili su tu ljudi koje je očekivao da vidi, kao i neki drugi: njegove sestre od tetke, njihovi udvarači, susedi iz kraja, rođaci i prijatelji kojih se sećao s drugih rođendana. Međutim, mršavog pričalicu je video prvi put.

– Nije bio porodični prijatelj – kaže gospođa Arisuenjo – nego udvarač, ili rođak, ili tako nešto, jedne Sojlitine prijateljice – to je moja starija ćerka. Ona ga je dovela i niko ništa nije znao o njemu.

No ubrzo su saznali da je simpatičan, dobar igrač, da je mogao dobro da potegne, priča viceve i razgovara. Pošto se pozdravio sa sestrama, Majta je, sa sendvičem od šunke u jednoj

i čašom piva u drugoj ruci, potražio mesto gde bi mogao da sruči svoj umor. Jedina slobodna stolica nalazila se kraj mršavka koji je stojeći, mašući rukama, zadržavao pažnju grupe od troje ljudi – sestara Sojlite i Alisije i nekog starca u papučama. Trudeći se da prođe nezapažen, Majta je seo kraj njih iščekujući da prođe dovoljno vremena kako bi mogao otići na spavanje.

– Nikad nije dugo ostajao – kaže gospođa Arisuenjo, prevrćući džepove u potrazi za maramicom. – Nije voleo zabave. Nije bio kao ostali svet. Nikad nije bio takav, ni kao mali. Uvek ozbiljan, uvek nekako uštogljen. Njegova majka je znala da kaže: „Rodio se kao starac.“ Ona je bila moja sestra, znate? Majtino rođenje bilo je njena životna nesreća, jer čim je njen verenik saznao da je ostala u drugom stanju, ispario je. I nikad se više nije pojavio. Mislite li da je Majta bio takav zato što nije imao oca? Samo je dolazio da mi čestita imendan. Dovala sam ga ovamo kad mi je sestra umrla. Bio je to dečaćić koga mi Bog nije dao. Samo sam ćerke imala. Sojlitu i Alisiju. Obe su u Venecueli, udate i imaju decu. Tamo im veoma dobro ide. Mogla sam ponovo da se udam, ali su se ćerke toliko protivile da sam ostala samo udovica. Velika greška, kažem vam. Jer, vidite na šta mi se sad život sveo, sama sam kao panj i izlažem se opasnosti da mi u svako doba lopovi banu ovamo. Ćerke mi šalju ponešto svakog meseca. Da mi nije njih, ne bih imala šta u lonac da stavim, znate?

Dok govori, ispituje me pogledom, jedva prikrivajući radoznalost. Glas joj je promukao, sličan Majtinom, šake joj kao jufke testa, a – premda se ponekad smeši – oči su joj tužne i vlažne. Žali se na život koji prolazi, na ulične napade – „Nema nijedne susetke u ulici koju nisu napali bar jedanput“ – žali se na prepad na ekspozituru Kreditne banke, na pljačku sa pucnjavom koja je prouzrokovala tolike nesreće, i na to što i ona nije mogla da otputuje u Venecuelu, gde izgleda ima novca na pretek.

– U Salezijanumu smo mislili da će Majta postati pop – kažem joj.

– I moja sestra je tako mislila – odmahuje glavom, prisećajući se. – I ja. Krstio se kad prođe pored crkve, pričešćivao svake nedelje. Pravi svetac. Ko bi to rekao, zar ne? Da će završiti kao komunista, hoću da kažem. U to vreme je izgledalo nemoguće da pobožan čovek postane komunista. I to se promenilo, sad ima mnogo popova komunista, zar ne? Veoma dobro se sećam dana kad je ušao na ova vrata.

Prišao joj je sa školskim knjigama pod pazuhom i stežući pesnice kao da će se tući, kao iz topa izdeklamovao ono što je došao da saopšti, odluku zbog koje je probdeo celu noć:

– Mnogo jedemo, kumo, na siromahe ne mislimo. Znaš li šta oni jedu? Upozoravam te da ću od danas jesti samo supu u podne i hleb uveče. Kao don Medardo, slepac.

– Zbog tih bubica je završio u bolnici – seća se gospa Hosefa.

Tako se zanosio nekoliko meseci, pa je omršaveo a da u razredu nismo mogli pogoditi zašto, dok nam to otac Đovani, pun divljenja, nije otkrio, onog dana kad su Majtu smestili u bolnicu Loajsa. „Sve ovo vreme se uzdržavao od hrane, kako bi se poistovetio sa siromasima, iz hrišćanskog i ljudskog saučešća“, šaputao je, potresen onim što je Majtina kuma došla da ispriča u školi. Ta priča toliko nas je zbunila da se nismo usudili mnogo da mu se podsmevamo kad se vratio, oporavljen uz pomoć injekcija i sredstava za jačanje. „O ovom dečaku će se još čuti“, govorio je otac Đovani. Da, još se čulo, ali ne u onom smislu u kojem ste vi mislili, oče.

– U zao čas mu je palo na pamet da dođe one noći – uzdiše gospođa Arisuenjo. – Da nije došao, ne bi upoznao Valjehosa i ne bi se dogodilo ništa od onoga što se dogodilo. Jer Valjehos je sve smislio, to zna ceo svet. Majta bi dolazio, pozdravljao se sa mnom i odmah odlazio. Ali one noći je ostao poslednji, pa pričaj li pričaj, s Valjehosom u onom uglu. Biće da je prošlo dvadeset

pet godina, a kao da je juče bilo. Revolucija ovamo, revolucija onamo. Celu bogovetnu noć.

Revolucija? Majta se okrenu ka njemu. Da li je to govorio ovaj mladić ili starac u papučama?

– Nego kako, još koliko sutra – ponovi mršavko podižući čašu koju je stezao u desnoj ruci. – Socijalistička revolucija bi mogla da počne još koliko sutra. Tako kako vam kažem, gospodine.

Majta ponovo zevnu i protegnu se, osećajući po telu žmarce. Mršavko je govorio o socijalističkoj revoluciji s istim žarom sa kakvim je nekoliko trenutaka ranije pričao viceve o Otu i Fricu, ili komentarisao savremene događaje. Uprkos umoru, Majta počeo da ga sluša: ono što se događa na Kubi nije ništa u poređenju s onim što bi moglo da se desi u Peru, samo ako bismo hteli. Na dan kad se podignu Andi, cela zemlja će drhtati. Da nije on aprista? Da nije crvena rotkvica? Ali jedan komunista na zabavi kod njegove tetke – to je nemoguće. Majta se nije sećao da je ikada ikog čuo da u ovoj kući govori o politici.

– A šta se dešava na Kubi? – upita rođaka Sojlita.

– Fidel Kastro se zakleo da neće seći bradu dok ne pobeđi Batistu – nasmeja se mršavko. – Zar nisi videla šta rade oni od 26. jula? Stavili su zastavu na Kip slobode u Njujorku. Batista tone, već su od njega napravili rešet.

– Ko je Batista? – upita rođaka Alisija.

– Jedan despot – objasni mršavko vatreno. – Kubanski diktator. Ono što se tamo dešava nije ništa u poređenju s onim što se može desiti ovde. Zahvaljujući našem reljefu, hoću da kažem. Pravi božji dar za revoluciju. Kad se Indijanci budu podigli, Peru će postati pravi vulkan.

– Dobro, ali sad hajde da igrate – reče rođaka Sojlita. – Ova mo se dolazi da bi se igralo. Staviću nešto živo.

– Revolucija je ozbiljna stvar, bar ja nisam za to – ču Majta hrapav glas starca u papučama. – Kad je bio apristički ustanak u Truhilju, tridesete godine, nastala je prava klanica. Apristi su upali u kasarnu i pobili ne znam koliko oficira. Sanćes Sero je poslao avione, tenkove, uništio je oficire, hiljadu aprista su streljali na ruševinama Čancána.

– Bili ste tamo? – uzbuđeno razrogači oči mršavko. Majta pomisli: „Revolucija i fudbalska utakmica za njega su ista stvar.“

– Bio sam u Uanuku, u svojoj frizerskoj radnji – reče starac u papučama. – Čak tamo su doprli odjeci pokolja. Ono malo aprista što ih je u Uanuku bilo, prefekt je vezao i zatvorio. Zlovoljan vojničić, a zaljubljive prirode. Pukovnik Badulake.

Ubrzo zatim je i rođaka Alisija otišla da igra, te mršavko kao da se oneraspoložio videvši da mu je starčić ostao jedini sagovornik. Kad otkri Majtu, podiže čašu: nazdravlje, prijatelju.

– Nazdravlje – reče Majta, kucnuvši svojom čašom o njegovu.

– Zovem se Valjehos – reče mršavko pružajući mu ruku.

– A ja sam Majta.

– Izgubio sam prijateljicu zato što sam se toliko raspričao – nasmeja se Valjehos pokazujući na devojkicu s kovrdžama, uz čiji obraz je Pepote, Alisijin i Sojlitin daleki rođak, pokušavao da priljubi svoj, dok su igrali uz muziku *Sa tobom na odstojanju*.

– Ako je pritisne još malo, Alsi će mu prilepiti šamar.

Izgledalo je kao da mu je osamnaest ili devetnaest godina, zbog vitkog stasa, golobradog lica i kose ošišane maltene do glave, ali, pomisli Majta, neće biti da je tako mlad. Njegovi pokreti, boja glasa, sigurnost, govorili su da je zreliji. Imao je krupne, bele zube od kojih je njegovo tamnoputo lice bilo veselije. Bio je jedan od retkih u sakou i sa kravatom, pa još i sa maramicom u džepu. Sve vreme se smešio, i u njemu je bilo nečeg neposrednog i otvorenog. Izvadio je kutiju cigareta „inka“ i ponudio Majtu. Pripalio mu je.

– Da je apristička revolucija tridesete godine pobedila, druga bi to pesma bila – prozbori, ispuštajući dim kroz usta i nos. – Ne bi bilo toliko nepravde i nejednakosti. Bile bi posečene glave koje treba poseći, i Peru bi bio druga zemlja. Nemoj misliti da sam aprista, ali treba dati caru carevo. Ja sam socijalista, prijatelju moj, ma koliko se govorilo da vojnik i socijalista ne idu u jednu vreću.

– Vojnik? – trže se Majta.

– Potporučnik – klimnu glavom Valjehos. – Stupio sam prošle godine, u Ćoriljosu.

Do đavola! Sad je shvatio zašto je Valjehos onako podšišan i zbog čega su mu pokreti tako odsečni. Da li je to ono što zovu dar za zapovedanje? Neverovatno da jedan vojnik kaže tako nešto.

– Bila je to istorijska zabava – potvrđuje gospa Hosefa. – Zato što su se upoznali Majta i Valjehos, a i zato što je moj sestrić Pepote upoznao Alsi. Zaljubio se u nju i prestao sa skitnjom i manguplucima. Zaposlio se, oženio se Alsi, pa su i oni otišli u Venecuelu; ko će kao oni. Ali izgleda da sad svako vuče na svoju stranu. Daj bože da su to samo ludorije. Ah, prepoznali ste ga, zar ne? To je Majta. Pre mnogo godina.

Na požuteloj slici zamagljenih ivica izgleda kao da mu je četrdeset ili više. To je fotografija iz polaroida uličnog fotografa, snimljena na nekom neprepoznatljivom trgu, slabo osvetljena. Stoji, šala prebačenog preko ramena i sa izrazom nelagodnosti, kao da mu sunce bije u oči, ili ga je stid što pozira pred prolaznicima, nasred ulice. U desnoj ruci nosi nekakav kovčežić ili paket ili fasciklu, i uprkos tome što je slika mutna, primećuje se kako je loše odeven: vrećaste pantalone, sako u neredu, košulja s preširokim okovratnikom i kravata sa smešnim i slabo privezanim čvorom. Revolucionari su tada nosili kravate. Kosa mu je raščupana i izrasla, a lice unekoliko različito od onog kojeg

se ja sećam, umornije i namrgođenije, nekako grčevito ozbiljno. To je utisak koji odaje fotografija: na njoj je čovek koji nosi ogroman umor na plećima. Od toga što nije dovoljno spavao, što je mnogo hodao, ili pak i zbog nečega odranije, od umora koji donosi život kad se stigne do izvesne granice, koja još nije starost, ali to može postati ako iza njega nema – kao u Majtinom slučaju – toliko propalih iluzija, izneverenih očekivanja, greška, neprijateljstava, političkih podmuklosti, uskogrudosti, loše hrane, zatvora, komesarijata, ilegalstva, neuspeha svake vrste, i ničega ni nalik pobeđi. Ipak, sa tog iscrpljenog i napregnutog lica prosijava i neka potajna čestitost nenagrizena nevoljama, neko skriveno poštenje, koje me je svih ovih godina zadivljavalo kad god bih ga na njemu našao, mladalačka čistota sposobna da se podjednako gnevno odnosi prema bilo kakvoj nepravdi, u Peruu ili najzabačenijem kutku sveta, i pravedničko uverenje da je jedini neodložan, najpreči zadatak – promeniti svet. Da, neobična slika, na kojoj je ostao ceo onaj Majta koji je one noći upoznao Valjehosa.

– Ja sam ga molila da se slika – kaže gospa Hosefa, vraćajući fotografiju na stalak. – Da imam uspomenu na njega. Vidite ove slike? Sve su to rođaci, neki od njih veoma daleki. Uglavnom su već pomrli. Jeste li bili dobri prijatelji?

– Dugo godina se nismo videli – kažem joj. – Kasnije smo se sretali ponekad, ali veoma retko.

Gospa Hosefa Arisuenjo me gleda i znam šta misli. Želeo bih da je umirim, da razbijem njene sumnje, ali to je nemoguće zato što u ovom trenutku znam toliko malo o svojim planovima u vezi s Majtom koliko i ona sama.

– A šta ćete o njemu da pišete? – mrmlja, prelazeći jezikom preko mesnatih usana. – O njegovom životu?

– Ne, o njegovom životu neću – odgovaram joj, tražeći način da joj objasnim, a ne da je još više zbunim. – Tačnije, nešto

što će biti nadahnuto njegovim životom. Ne biografiju, nego roman. Jednu veoma slobodnu istoriju tog vremena, Majtine sredine, i onoga što se dešavalo tih godina.

– A zašto o njemu? – zanima se gospođa Arisuenjo. – Ima drugih poznatijih. Pesnik Havijer Ero, na primer. Ili oni iz PRL-a, De la Puente, Lobaton, oni o kojima se stalno govori. Zašto Majta? Pa njega se niko ne seća.

Zaista, zašto? Zato što je njegov bio prvi u nizu slučajeva koji će obeležiti jedno doba? Zato što je bio najtragičniji? Zato što je, po svojoj besmislenosti i tragičnosti, bio neka vrsta predznaka? Ili jednostavno zato što njegova ličnost i njegova povest sadrže nešto za mene neodoljivo potresno, nešto što, povrh svih političkih i moralnih posledica, predstavlja neku vrstu rendgenske slike peruanske nesreće?

– Znači, ne veruješ u revoluciju – Valjehos se načini kao da se sablažnjava. – Znači, ti si od onih što veruju da će Peru biti kakav jeste na vekje vjekov.

Majta mu se nasmeši odmahujući glavom.

– Peru će se promeniti. Revolucija će doći – objašnjavao mu je sa najvećim strpljenjem. – Ali to će ići polako. Nije to tako lako kao što ti misliš.

– U stvari je jednostavno, kažem ti jer znam – Valjehosovo lice sijalo se od znoja, a oči mu plamtele kao i reči. – Lako je ako poznaješ topografiju planina, ako znaš da pucaš iz mauzera i ako se Indijanci pobune.

– Ako se Indijanci pobune – uzdahnu Majta. – Prosto kao pasulj.

Uistinu, nije ni sanjao da će kumin rođendan ispasti tako zanimljiv. Isprva je pomislio: „To je provokator, špijun. Zna ko sam, hoće da me povuče za jezik.“ Ali, pošto je nekoliko minuta razgovarao s njim, bio je siguran da nije; bio je to anđelak s krilima, nije znao šta ga je snašlo. Pa ipak, nimalo nije osetio

želju da mu se podsmeva. Zabavljalo ga je da ga sluša kako govori o revoluciji kao o nekakvoj igri ili sportskom poduhvatu, o nečemu u čemu se uspeva uz malo muke i veštine. Mladić je bio toliko samouveren i naivan da ga je podstakao da sluša te gluposti čitave noći. Rasanio se i bio pri trećoj čaši piva. Pepote je igrao sa Alsi – igrali su ćotis *Madrid* Avgustina Lare, dok su ostali pljeskali u ritmu – ali izgleda da potporučnika nije bilo briga. Privukao je stolicu kraj Majte i, uzjahavši je, objašnjavao kako bi pedeset odlučnih i dobro naoružanih ljudi, uz pomoć taktike Kaseresovih gerilaca, mogli da zapale fitilj bureta baruta koje predstavljaju Andi. „Toliko je mlad da bi mi mogao biti sin“, pomisli Majta. »A tako starmali. Zacelo osvoji devojkicu koju poželi.“

– A čime se ti baviš? – upita Valjehos. Bilo je to pitanje zbog kojeg se uvek neprijatno osećao, iako je znao šta treba da odgovori. Taj odgovor, pola istina a pola laž, zazvuča mu neiskrenije nego ikad:

– Novinarstvom – reče, pitajući se kako li bi izgledalo potporučnikovo lice da ga je čuo kako kaže: „Bavim se onim o čemu toliko govoriš, a pogađaš kô prstom u pekmez. Bavim se revolucijom, šta misliš.“

– A u kojim *novinama*?

– U agenciji Frans pres. Prevodim.

– Znači parlaš francuski – podsmehnu se Valjehos. – Gde si ga naučio?

– Sam samcit, uz rečnik i knjigu za jezike koju je dobio na tomboli – priča mi gospa Hosefa. – Nećete mi verovati, ali sam videla svojim očima. Zatvarao se u sobu i ponavljao reči, satima i satima. Paroh iz Surkilja mu je pozajmljivao časopise. A on mi je govorio: „Već ponešto razumem, kumo, već shvatam.“ Dok ga nije sasvim shvatio, jer je provodio dane čitajući knjige na francuskom, verujte mi.

– Naravno da vam verujem – kažem joj. Ne čudi me što ga je sam naučio. Kad bi nešto uvrteo u glavu, to bi i uradio. Upoznao sam malo tako upornih osoba kao što je Majta.

– Mogao je da postane advokat, poslovan čovek – žali se gospa Hosefa. – Znete li da je pri prvom pokušaju primljen na univerzitet San Markos? I to s dobrim uspehom. Bio je još dečak, od svojih sedamnaest ili najviše osamnaest godina. Mogao je da diplomira sa dvadeset četiri ili dvadeset pet. Kakva propast, Bože moj! A zašto? Zbog politike, zato. Bog mu neće oprostiti.

– Veoma je kratko bio na Univerzitetu, zar ne?

– Posle nekoliko meseci, ili najviše godinu dana, zatvorili su ga – veli gospa Hosefa. – Tu su počele njegove nevolje. Više se u ovu kuću nije vratio, otišao je da živi sam. Od tada sve gore i gore. Gde ti je posinak? Krije se. Gde je Majta? U zatvoru. Jesu li ga pustili? Jesu, ali ga opet traže. Da vam kažem koliko su puta policajci dolazili ovamo da sve isprevrću, da se prema meni nepristojno ponašaju, da me plaše, mislili biste da preterujem. A ako vam kažem pedeset puta, malo je. Umesto da se urazumi, s glavom što mu je dade Bog. Pa zar je to život?

– Da, jeste – protivrečim joj blago. – Težak, ako hoćete. Ali i ispunjen i smislen. Bolji od mnogih drugih, gospođo. Ne mogu Majtu da zamislim kako stari u nekoj kancelariji, radeći svaki dan jednu te istu stvar.

– Dobro, možda je to istina – klima glavom gospa Hosefa, iz pristojnosti, a ne zbog toga što sam je ubedio. – Odmalena se moglo nazreti da neće živeti kao ostali svet. Jeste li ikad videli da neki slinavko jednog lepog dana prestane da jede zbog toga što na svetu ima ljudi koji gladuju? Nisam mogla da poverujem, znate. Jeo je supu, a drugo ostavljao. A uveče, hleb. Sojlita, Alisija i ja smo se šalile: „Krišom se gostiš, lopužo.“ Ali se pokazalo da uistinu ništa više nije jeo. Ako su mu kao malom

na um dolazile takve stvari, zašto kao odrastao ne bi bio onakav kakav je bio.

– Jesi li gledao *Gospođicu Striptiz*, sa Brižit Bardo? – promeni temu Valjehos. – Ja sam ga juče video. Ima duge noge, duge, da joj izlaze s platna. Voleo bih da jednom odem u Pariz i da vidim Brižit Bardo od krvi i mesa.

– Prestani da pričaš toliko, bolje igray sa mnom – Alsi se upravo otrgla od Pepotea i htela je na silu da podigne Valjehosa sa stolice. – Neću valjda celu noć da provedem s ovom dosadom što se lepi za mene. Dođi, hajde da igramo mambo.

– Mambo! – pevušio je potporučnik. – Kako je lep mambo!

Trenutak kasnije vrteo se kao čigra. Igrao je, u ritmu pokrećući ruke, praveći figure, pevajući, pa i drugi parovi, podstaknuti njegovim primerom, počеше da se skupljaju u krug, prave voziće, razmenjuju igrače. Ubrzo je salon postao omamljujući kovitlac. Majta je ustao i odmakao stolicu uza zid, kako bi igračima napravio više mesta. Hoće li ikada igrati kao Valjehos? Nikad. U poređenju s njim, čak je i Pepote bio prvak sveta. Uz smešak, kroz Majtu ponovo minu neprijatno osećanje da se pretvorio u kromanjonca, koje ga je spopadalo svaki put kad bi morao da pozove Adelaidu da igra, čak i kad su to bili najjednostavniji plesovi. Nije mu telo bilo nezgrapno, nego je u pitanju bila malodušnost, stid, unutrašnja zapreka koju je stvarala blizina žene, i pretvarala ga u lutka. Zato je odlučio da ne igra, osim kada bi ga rođaka Alisija ili rođaka Sojlita primorale, što se sada moglo svakog trenutka dogoditi. Da li je Lav Davidovič znao da igra? Sigurno jeste. Zar Natalija Sedova nije govorila kako je on, izuzimajući revoluciju, bio najobičniji čovek? Nežan otac, zaljubljen muž, dobar vrtlar, obožavao je da hrani kuniće. Najobičnije među običnim ljudima bilo je da vole da igraju. Njima se igra nije činila, kao

njemu, smešna, beznačajna, gubljenje vremena, zaboravljanje na više stvari. „Nisi običan čovek, upamti to“, pomisli. Kad se mambo završio, pljeskali su. Otvorili su prozore sa pogledom na ulicu kako bi se salon provetrio, a između parova Majta je mogao videti lica radoznalaca priljubljena uz prozorska okna i ramove, muške poglede koji su proždirali žene na slavlju. Kuma je najavila: ima pileće supe, neka dođu da joj pomognu. Alsi je požurila u kuhinju. Valjehos ponovo sede kraj Majte, znojan. Ponudi mu cigaretu.

– U stvari, i ovde sam i nisam – namignu mu mangupski. – Jer, morao bih biti u Hauhi. Tamo živim, upravnik sam zatvora. Ne bih smeo da mrdnem, ali ipak šmugnem kad mi se ukaže prilika. Poznaješ li Hauhu?

– Znam druge planinske krajeve – reče Majta. – Međutim, Hauhu ne znam.

– Prva prestonica Perua! – izmotavao se Valjehos. – Hauha! Hauha! Zar te nije stid što nisi tamo bio? Svi Peruanci bi morali da idu u Hauhu.

I istog trena Majta ga ču kako sa zanosom govori o domocima: pravi Peru nalazi se u planinama, a ne na obali, među Indijancima i kondorima i vrhovima Anda, a ne ovde u Limi, gradu punom stranih uticaja i nerada, antiperuanskom gradu, jer otkako su ga Španci osnovali, on je živeo pogleda uprtog u Evropu i Sjedinjene Države, leđima okrenut Peruu. To su bile stvari koje je Majta čuo i pročitao mnogo puta, ali su na potporučnikovim usnama zvučale drukčije. Novina se sastojala u tome što ih je izgovarao vešto i uz smešak, izbacujući kolutove sivog dima. U njegovom načinu govora bilo je nečeg spontanog i živog, što je ulepšavalo njegove reči. Zbog čega je ovaj mladić u njemu izazivao nostalgiju, osećanje da je nešto nepovratno izgubljeno? „Zato što je zdrav“, pomisli Majta. „Nije iskvaren. Politika nije u njemu ubila životne radosti. Izgleda da se nikada

nije bavio nikakvom politikom. Zbog toga je tako neodgovoran, zato kaže sve što mu padne na pamet.“ U potporučniku nije bilo proračunatosti, zadnjih namera, niti retoričkih zavrzlama. Još je bio u onom mladalačkom dobu u kojem se politika sastoji isključivo iz osećanja moralne ogorčenosti, buntovništva, idealizma, snova, velikodušnosti, mistike. Da, sve to još postoji, Majta. Eto, otelovljeno je – ko bi to rekao, do đavola – u jednom oficirčiću. Slušaj ga samo šta kaže. Nepravda je stravična, svaki milioner ima više para od milion siromaha, bogataški psi jedu bolje od Indijanaca u planinama, treba prekinuti s tom nepravdom, podići narod, napasti imanja, zauzeti kasarne, podstaknuti vojsku koja je deo naroda, započeti nove štrajkove, preurediti društvo skroz-naskroz, uspostaviti pravdu. Kako mu zavidim. Pogledaj ga samo, mlad, vitak, zgodan, nasmejan, slatkorečiv, s nevidljivim krilcima, veruje da je revolucija pitanje poštenja, hrabrosti, plemenitosti, smelosti. Ne sumnja, i možda nikad neće saznati da je revolucija dugotrajno strpljenje, beskrajna rutina, užasna prljavština, hiljadu i jedan tesnac, hiljadu i jedna podlost, hiljadu i jedan... No pileća supica je već tu, i Majti pođe voda na usta kad oseti miris iz tanjira što se pušio, a koji mu je Alsi stavila u ruke.

– Koliko posla i koliko troškova za svaki rođendan – seća se gospa Hosefa. – Strašno dugo sam otplaćivala dugove. Lomili su čaše, stolice, vaze. Kuća bi osvanjivala kao posle rata ili zemljotresa. Ali ja sam to ipak radila svake godine, jer je već postalo tradicija u kraju. Mnogi rođaci i prijatelji su se viđali samo toga dana u godini, činila sam to i zbog njih, da ih ne izneverim. Ovde, u Surkilju, moja rođendanska proslava bila je kao Otadžbinski praznici ili Božić. Sve se promenilo, sad nije vreme za zabave. Poslednju sam priredila one godine kad su Alisita i njen muž odlazili u Venecuelu. Sad za moj rođendan malo gledam televizijski program pa idem na spavanje.

Prelazi tužnim pogledom po praznoj sobi, i kao da u one stolice, uglove, prozore ponovo smešta rođake i prijatelje koji su dolazili da joj pevaju *Happy Birthday* i slave njene vešte kuvaričke ruke, pa uzdiše. Sad odista deluje kao da joj je sedamdeset godina. Zna li da neko, neki rođak, nije slučajno sačuvao sveske s Majtinim beleškama i člancima? Ponovo se rađa njeno nepoverenje.

– Kakvi rođaci? – mrlja, praveći grimasu. – Jedina rodbina koju je Majta imao, to sam ja, a ovde nikad nije doneo ni kutiju šibica, pošto je svaki put kad su ga jurili ovo bilo prvo mesto koje je policija pretraživala. Osim toga, nisam znala da je bio pisac niti štogod slično.

Da, pisao je, i ja sam nekad čitao članke što su se pojavljivali u onim listovima ili, tačnije, listićima u kojima je sarađivao, a to su uvek bili, naravno, oni koje je on sam i uređivao, no od njih izgleda sad nije ostalo ni traga, ni u Narodnoj biblioteci, niti u nekoj privatnoj zbirci. Ali prirodno da gospa Hosefa nije ništa znala o postojanju *Radničke reči* niti o bilo kojem od drugih neuglednih listova kao, uostalom, ni ogromna većina ljudi u ovoj zemlji, naročito oni za koje su bili pisani i štampani. S druge strane, gospa Hosefa je imala pravo: nije bio pisac niti išta slično. Ali, ma koliko mu to teško padalo, ipak je bio intelektualac. Još se sećam oštine s kojom mi je govorio, prilikom onog poslednjeg susreta na Trgu San Martin. Po njemu, intelektualci ne služe bogzna čemu:

– Ponajmanje intelektualci ove zemlje – objašnjavao je. – Prebrzo se proosetljive, nemaju čvrsta ubeđenja. Njihov moral jedva da vredi koliko i put avionom na Kongres mladih, Kongres o miru, itd. Zato oni koji se ne prodaju jenkijevskim stipendijama i Kongresu za slobodu kulture dopuste da ih potkupi staljinizam i postaju rotkvice.

Primeti da ga je Valjehos, iznenađen onim što je rekao i tonom kojim je to rekao, gledao nepomično, držeći kašiku na pola puta od usta. Bio ga je zbunio i na neki način uznemirio. Pogrešno, Majta, sasvim pogrešno. Zbog čega je uvek dopuštao da ga obuzmu neraspoloženje i nestrpljenje kad se govori o intelektualcima? Šta je drugo bio Lav Davidovič? Bio je intelektualac, i to veličanstven, a i Vladimir Iljič. Ali oni su pre i iznad svega bili revolucionari. Zar nisi bulazio protiv intelektualaca iz zlobe, zato što su u Peruu svi bili reacionari ili staljinisti i ni jedan jedini trockista?

– Samo hoću da kažem, u revoluciji ne treba mnogo računati na intelektualce – pokušao je Majta da izglati stvar, podižući glas kako bi ga mogli čuti sred muzike za igru, guaraće *Crnkinja Tomasa*. – U svakom slučaju, ne u prvim redovima. Na prvom mestu su radnici, a potom seljaci. Intelektualci su na repu.

– A Fidel Kastro i oni od 26. jula što su u planinama Kube, zar oni nisu intelektualci? – protivio se Valjehos.

– Možda i jesu – prihvati Majta. – Ali ta revolucija još je u povoju. I nije socijalistička, nego sitnoburžoaska. To su dve sasvim različite stvari.

Potporučnik ga je sa zanimanjem posmatrao.

– U svakom slučaju, bar misliš na to – povratio je samopouzdanje i smešak između dveju kašika supe. – Bar ti nije dosadno da razgovaraš o revoluciji.

– Ne, nije mi dosadno – nasmeši mu se Majta. – Naprotiv.

Moj školski drug Majta odista se nikada nije „proosetljivio“. Od nejasnih utisaka što su mi ostajali o njemu iz onih godina kad smo se povremeno sretali nakratko, jedan od najjasnijih koje sam sačuvao jeste umerenost koju su odavali njegova ličnost, odeća, pokreti. Čak i u načinu kako je sedeo u kafani, proučavao jelovnik, naručivao nešto od kelnera, pa i kako je

prihvatao ponuđenu cigaretu, bilo je nečeg asketskog. To je njegovim političkim izjavama davalo autoritet, ovenčavalo ih oreolom poštovanja, ma kako mi se čudnovate one činile, i ma kako malo pristalica imao. Kada sam ga video poslednji put, nekoliko nedelja pre proslave na kojoj je upoznao Valjehosa, imao je već više od četrdeset godina, a najmanje dvadeset bio je aktivan. Koliko god rovarili po njegovom životu, ni najžešći neprijatelji nisu ga mogli optužiti da je i u jednom trenutku zloupotrebio politiku. Naprotiv, na njegovom životnom putu ustalila se navika da s nekom vrstom nepogrešivog osećaja načini svaki pogrešan korak, da navlači na sebe muke i nevolje. „On je samoubilački nastrojen“, rekao mi je jednom za njega neki zajednički prijatelj. „Nije samoubica, nego samoubilački nastrojen“, ponovi, „neko ko voli da se ubija malo-pomalo.“ Te besmislene reči motaju mi se po glavi, neočekivane, slikovite, kao onaj povratni glagol za koji sam siguran da sam ga čuo onda, u njegovim filipikama protiv intelektualaca.

– Čemu se smeješ?

– Glagolu proosetljiviti se. Odakle ti samo.

– Možda sam ga upravo izmislio – nasmeši se Majta. – Dobro, možda ima neki bolji. Smekšati, biti u zabludi. Ali razumeš šta mislim. Mali ustupci koji podrivaju moral. Neko putovanje, stipendija, bilo šta, samo ako prija sujeti. Imperijalizam je majstor u tim zamkama. Staljinizam takođe. Radnik ili seljak ne pada tako lako. Intelektualci zaglabuju cuclu čim je vide pred ustima. Posle izmišljaju teorije kojima će opravdati svoje svinjarije.

Rekoh mu da gotovo citira Artura Kestlera, koji je rekao kako su „te vešte budale“ sposobne da propovedaju neutralnost pred crnom kugom, jer su stekli đavolsku veštinu da dokažu sve ono u šta veruju i veruju u sve što mogu da dokažu. Očekivao sam da mi odgovori kako sam, navodeći jednog poznatog

agenta CIA kao što je gospodin Kestler, prevršio svaku meru, ali ga na svoje zaprepašćenje čuh gde kaže:

– Kestler? A, da. Niko nije bolje opisao psihološki teror staljinizma.

– Pazi, tim putem se stiže do Vašingtona i slobodnog preduzetništva – izazivao sam ga.

– Grešiš – reče on. – Tim putem se stiže do permanentne revolucije i do Lava Davidoviča. Za prijatelje, Trockog.

– A ko je Trocki? – upita Valjehos.

– Jedan revolucionar – objasni mu Majta. – Već je umro. Veliki mislilac.

– Peruanac? – stidljivo šapnu potporučnik.

– Rus – reče Majta. – Umro je u Meksiku.

– Dosta o politici ili ću vas izbaciti – uporno će Sojlita. – Dođi, rođače, nijednom nisi igrao. Hajde, hajde, odigraj sa mnom ovaj valcer.

– Igrajte, igrajte – zvala je u pomoć Alsi iz Pepoteovog naručja.

– S kim? – reče Valjehos. – Izgubio sam partnerku.

– Sa mnom – reče Alisija vukući ga. Majta se nađe usred salončića, trudeći se da prati ritam *Lusi Smit*, čije je reči Sojlita pevušila s mnogo ljupkosti. I on je pokušavao da peva, da se smeši, dok je osećao kako mu se mišići grče, i kako ga obuzima stid što će potporučnik videti da loše igra. Biće da se salon nije mnogo promenio od onda. Osim što je, prirodno, propao, nameštaj mora da je isti kao i one noći. Nije teško zamisliti stančić prepun ljudi, dim, zadah piva, znoj na licu, muziku koja svira iz sve snage, pa čak je mogao i da ih otkrije u onom uglu, uz ćup sa cvećem od voska, utonule u ćaskanje o jedinoj za Majtu važnoj temi – o revoluciji – koja ih je zadržala do svitanja. Spoljašnji izgled – lica, pokreti, odeća, dekor – sve je ovde, sasvim vidljivo. Naprotiv, nije vidljivo ono što se tokom tih časova dešavalo u Majti i mladom potporučniku. Da li je

od prvog trenutka između njih dvojice potekla struja naklonosti, srodnosti, uzajamno osećanje zajedničkog imenitelja? Ima prijateljstava na prvi pogled, možda čak i više negoli ljubavi na prvi pogled. Ili je odnos između njih dvojice od početka bio isključivo politički, savez dva čoveka koji nastoje da ostvare zajednički cilj? U svakom slučaju, ovde su se upoznali i ovde je za obojicu započeo – a da to u metežu slavlja nisu ni naslutili – najznačajniji događaj u njihovim životima.

– Ako nešto budete pisali, ni za šta na svetu me nemojte spominjati – moli me gospa Hosefa Arisuenjo. – Ili mi bar promenite ime i, naravno, kućnu adresu. Prošlo je mnogo godina, ali se u ovoj zemlji nikad ne zna. Do viđenja.

– Nadam se da ćemo se videti – reče Valjehos. – Nastavićemo razgovor drugi put. Moram da ti zahvalim jer sam sa tobom odista veoma mnogo naučio.

– Do viđenja, gospođo – pružam joj ruku i zahvaljujem na strpljenju.

U Baranko se vraćam pešice. Dok prolazim kroz Miraflores, proslava neosetno iščezava, a ja otkrivam da se prisećam onog štrajka gladu koji je Majta sproveo kad je imao četrnaest ili petnaest godina, kako bi se poistovetio sa siromasima. Iz celog razgovora s njegovom tetkom-kumom, onaj tanjir supe u podne i komad hleba uveče koji su bili njegova hrana tokom tri meseca, slika je koja prevlađuje; svetla, detinjasta, proročka, briše sve ostale.

– Do viđenja – klimnu Majta. – Da, naravno, nastavićemo razgovor.

II

Sedište Centra pokreta za razvoj nalazi se u Aveniji Pardo, u Mirafloresu, u jednoj od poslednjih kućica upornih pred naletom građevina što su postepeno, jednu za drugom, zamenile kuće od cigala i drveta, okružene vrtovima, kojima su senku, šum lišća i žagor vrabaca pružale krošnje fikusa, ranijih gospodara ulica, a sada pigmejaca naspram solitera. Dobar ukus Mojsijev – „doktora“ Mojsija Barbija Lejve, podseća me sekretarica na ulazu – napunio je kuću kolonijalnim nameštajem, sasvim u skladu sa građevinom, jednom od onih loših imitacija novovickraljevske arhitekture iz četrdesetih godina – balkoni sa žaluzinama, sevilska dvorišta, mavarski lukovi, vodoskoci s keramičkim pločicama – koja još ima svojih čari. Kuća blista, i primećuje se kretanje po sobama koje gledaju na pažljivo uređen i zaliven vrt. Dva čuvara s puškama, koji me pri ulasku pretresaju da vide ne nosim li oružje, šetaju se u predvorju. Dok čekam Mojsija, pregledam poslednje publikacije Centra, izložene u svetlećoj vitrini. Ekonomske, statističke, sociološke, političke, istorijske studije, dobro opremljene knjige koje na naslovnoj strani imaju vinjetu s nekom